

შინაური ამბები

1908 წელი

ჩვენისთანა ბედნიერი

განა არის სადმე ერი ?

ილია ჭავჭავაძე

(მეტიჩარა პედაგოგი- მთავრობის მამასახლისი. - კახელი გლეხი. - ნაფარეული - მიჯა).

დეპუტატების არჩევნებზე რომ მიდგა საქმე მესამედ, დატრიალდა ჯარასავით გამარჯვებას ჩვეული დასი ეგრედ წოდებულ სოციალ-დემოკრატებისა. ათადან-ბაბადან ესეა მიღებული, რომ სუფრის თავს ხშირად ის წამოსკუპდება ხოლმე, ვინც უფრო ფეხმარდია, გამრომ-გამოდრომა ეხერხება და, უკაცრავად კი ვიქნებით, თავაზიანობაზეც კი მწყრალად გახლავთ და ეთიკა-მორალს აგრე რიგად პატივს არა სცემს. ასეა თუ ისე, გამარჯვებულმა კვლავ გაიმარჯვა. ავირჩიეთ ჭირისუფლად ერისა კარლო ჩხეიძე. ვინ იყო ბატონი ჩხეიძე, რომელსაც თავისი ბედი ანდო აღმოსავლეთმა საქართველომ, თითქმის არავინ იცოდა შინაურებისა და მეგობრების გარდა. სახელიც უცნაური ჰქონდა, ქართველის ყურს ეხამუშებოდა. ლაყე კვერცხად გამოდგებოდა ახალი დეპუტატი, თუ წიწილას გამოჩეკდა, ამას, რასაკვირველია, მომავალი გვაჩვენებდა. მოთმინებით ველოდით საქმიანობას და თუ იგი საკეთილო იქნებოდა და მალამოდ დაედებოდა დაჩაგრულ ქვეყანას, რომელიც ბინას ჰკარგავს და ძალმომრეობის მორევში იღრჩობა, მაშინ უეჭველია დავივიწყებდით იმის უზომო „დასელობას“ და უარარაობას.

განვლო სათათბიროს არსებობის ერთმა თვემ. დადგა ჟამი, ოდეს ჩვენს დეპუტატსაც შეჰხვდა ჯერი ლაპარაკისა და.. სწორედ საოცარი ამბავი მოხდა : დეპუტატმა დეპუტატობას თავი დაანება და შეუდგა ეკლიან გზას „პედაგოგისას“. დამტვრეულის რუსულით მთელი საათი ჭკუას ასწავლიდა პოლონელ დეპუტატებს, მთელ პოლონეთს და კერძოდ დეპუტატ დმოვსკის, თუ როგორ მოიპოვონ ავტონომია. დალოცვილი კარლოსი შნ ხმას არ იღებს ავტონომიაზე, ძალზე ერიდება ამ სიტყვას, ხოლო იქ, სანეტარო და სატრფიალო ცენტრში ადამო ბაგენი თვისნი და აზნია მარგალიტები თვისისა ფილოსოფიისა, ვინც პოლონეთს იცნობს, ყველა მიჰხვდება, რომ კარლო ჩხეიძე დიდ ხანს მოუნდება პოლონელ დეპუტატის გაწვრთნას და მათ გადარჯულებას.

მაშ დავულოცოთ ეკლიანი გზა პედაგოგისა საქართველოდან წასულ დეპუტატს, დავანებოთ თავი მის მოქალაქობას და დავუბრუნდეთ შინაურ ამბებს, იმ პატარა ამბებს, რომელთაგანაც შესდგება ჩვენი ცხოვრება. ეგება მათის გამომჟღავნებით საზოგადოება გამოფხიზლდეს და ჩვენმა მომავალმა დეპუტატებმა შეიგნონ, რომ თავიანთი მოტვლეპილი თავი უნდა მოირჩინონ და მერე წამალი სხვას მიაწოდონ.

მოგეხსენებათ, რომ ძველ საქართველოს სხვა და სხვა ნაწილი ბევრჯელა ყოფილა გარედან მოსულის მტრის ხელში. რა საჭიროა იმის თქმა, თუ რა ვაისა და ვიშის კორიანტელში იხრჩობოდა ასეთ ყოფაში ჩავარდნილი ქვეყნის ნაწილი. ამას ყველა მიხვდება, ვისაც ჯერ კიდევ შერჩენია საღი ტვინი და არ დაღპობია იგი ქუჩაში აკრეფილ სწავლა-მოდღვრებით.

დღევანდელი ცენტრი საქართველოსი - ქართლი განიცდის სწორედ ამისთანა ისტორიულ ბედსა. მართალია, გბარედან არავინ შეჰსევია, მაგრამ მახლობელნი მაინც იკლებენ გაუბედურებულ და უპატრონო ქართლს. ჩვენივე მეზობლის ოვსეთის ნაძირალნი ერთგულად შეუდგნენ ქართლში „კრამოლის“ ამოფხვრას. მთელი ქართლი აივსო მთიდან ჩამოსულ გმირებით, რომელთაც მიიღეს სტრაჟის სახე და აშშვიდებენ კალაპოტიდან გამოსულ ტეტიას. მათგანვე არჩევს მაზრის ადმინისტრაცია მამასახლისებს.

ბევრი თქმულა და დაწერილა მათ საქციელზე, მაგრამ რასაც მატყობინებს ერთ მათგანზე კორესპონდენტი, ჯერ არსად გაგონილა და შესაძლებელია მხოლოდ უპატრონო ქვეყანასი. აი, მოისმინეთ თქვენ თვითონ და მიხვდებით, თუ რა ყოფაშია ქართლი. მამასახლისს დავარქვათ იგრეკი, იმის სახანოს, ანუ სამფლობელოს „ვერანა“.

ვერანის ბატონს თვეში ჯამაგირი აქვს 60 მ. ჯამაგირი ეძლევა ხალხის ჯიბიდან. ნაზირ-ვეზირებად დაუყენებია ღვიძლი ძმა, ხოლის ძმანი და ბიძაშვილები, რომელთაც ხალხი აძლევს ჯამაგირს ფულად. ბატონი იგრეკი იმით არა კმაყოფილდება და ვერანის სოფლებში ჰგზავნის სასტიკ და ცხარე ფირმანებს - ჩქარა ბზე და ქერიო. ვაიმ იმ სოფელს, რომელიც არ შეასრულებს ფირმანს. ნაზირ-ვეზირნი აიკლებენ და ამტუტებენ ურჩ სოფელს. რომ სახანოში „კრამოლა“ არ შემოიპაროს, ბატონ იგრეკს შეუთვისებია სულ უბრალო პრინციპები მართვა-გამგეობისა : მართალმა და მტყუანმა ერთგვარად უნდა იხადოს ჯარიმა და ზიდოს ხანის სალაროში. ვასახელებთ რამდენსამე მაგალითს სახანოს ცხოვრებიდან.

1. ერთ პატარა სოფელში, სადაც ოცდაათი მეკომურია, ქურდობა მომხდარა. შეიტყო ეს ამბავი იგრეკმა, დიდად იწყინა, მიფრინდა სოფელში ნაზირ-ვეზირით და ყველანი დააჯარიმა ორ-ორი მანეთით, განურჩევლად მართლისა და მტყუანისა. ჯარიმა იგრეკის სალაროს მიემატა.

2. მეორე სოფლის ერთ გლეხს შეაწერა და წაართვა თვრამეტი თუმანი. ერთობის დროს შენ რაზმელებს ბინას აძლევდიო. თუ არ მომცემ ჯარიმას, გაგანიორწყლებო.

3. ვერანის მესამე სოფელს შეაწერა ათი თუმანი, ეგზეკუციით აღარ შეგაწუხებთო.

4. მეოთხე სოფელს წაედავა, ნედლი შეშა მოგიჭრიათ და ექვსი თუმანი წაართვა, სულ კი სოფელში ხუთი კომლია.

5. მეხუთე სოფელში ორ დედაკაცს ჩხუბი მოუვიდა და ერთმანეთს კავები აგლიჯეს. იწყინა იგრეკმა ასეთი ღირფობა და იმათ ქმრებს თითოს ოცდახუთი მანეთი ააგლიჯა.

6. მეექვსე სოფელში ორ ბიჭს ჩხუბი მოუვიდათ. არც ეს იამა ხანსა, ჩემს სამფლობელოში ჩხუბი როგორ შეიძლებაო და მოჩხუბრებს თითო თუმანი გადაახდევინა.

7. ვერანის სახანოში მშვენიერი მუხის ტყეა, მისი პატრონი სხვაგანაა წასული. იგრეკმაისარგებლა ამით და თვითონ დაუწყო ტყეს პატრონობა, თანახმა ანდაზისა : „უპატრონო ეკლესიას ემშაკი დაეპატრონაო“.

„მუხრანელებს“ იგრეკმა შეაწერა ორასი მუხის ხე: მომიჭერთ, მომიზიდეთ, დავხერხავთ და ჩემ საკუთარ სოფელში დამიზიდეთ : სახლებს ვაშენებ და მჭირდებო. ფულად რას შეადგენს ეს „ხარაჯა“ მკითხველმა გამოიცნოს.

8. ერთ გლებს იგრეკმა შარი მოსდო, ტივის ხეები დაუბაჟავი რადა გაქვსო! წაართვა ხეები, დაახერხინა და წააღებინა თავის სოფელში - გამომადგება იატაკის დასაგებად და ლამფის გასაკეთებლად.

დეპუტატ კარლო ჩხეიძეს პედაგოგობა რომ არ ეკისრა, ან მეტიჩრობაზე რომ ხელს აიღებდეს, მართო ეს „შინაური ამბავი“ ეყოფოდა სათათბიროში „ზაპროსის“ შესატანად. სწორედ მოგახსენოთ არც ბ-ნი იგრეკი ყოფილა დიდი ჭკუის პატრონი და არც პოლიტიკა-დიპლომატია სცოდნია, რა ხილია. ისტორიიდან ვიცით, რომ „ოვსეთი“ ქართლით გამოდიოდა, იკვებებოდა. განა მადლობის მაგიერია ასეთი ხანური საქციელი ?

ეს ყველაფერი კარგია, მაგრამ რამდენ ხანს უნდა გაგრძელდეს ასეთი ველურობა ველურის იგრეკისა ? განა ქვეყანაზე აღარ მოიპოვება სამართალი ? განა საღსარი აღარაა, კრიჭა აეკრას ბოროტებას ?

დიახ, ქართლში რომ ეს ამბებია, კახეთში უარესობაა. საქართველო დღეს წააგავს მსუქან დუმას, გარეშე კაცი მიეტანა ამ დუმას და ნელ-ნელა ათლის კაი-კაი ნაჭრებს. უფრო მდაბიოდ რომ მოგახსენოთ, ჩვენი ტერიტორია სხვის ხელში გადადის და ჩვენ, ქართველები, ამ დუმის თლას ან მიწაწყლის გადასვლას სხვის ხელში როდის ვეწინააღმდეგებით სასტიკად, როგორ ეკადრება ასეთი საქციელი ჩვენს კეთილშობილებას! დეპუტატ კარლოსის პროფესორებიც გაჯავრდებიან, აი თქვე შოვინისტებო, განა სულ ერთი არ არის ვის ხელში იქნება ქართლ-კახეთის ავლადიდება, ქართველისა, თუ სხვისაო. ოღონდაც, რომ სულ ერთია და აკი ამისთვის ბატონმა კარლო ჩხეიძემ თავი დაანება დეპუტატობას და პოლონელების განვითარებას მიჰყო ხელი.

შუაგულ კახეთში არის სოფელი ნაფარეული. დიდი მამულები შეიძინა ამ ათიოდე წლის წინად საუფლისწულო უწყებამ, რადგან მამული ჭარბად იყო, საუფლისწულო უწყება ეხვეწებოდა ქართველ გლეხებს, იყიდეთ მამული და მოიხმარეთ, როგორც გენებებათო. ცივი უარი სტკიცეს ქართველებმა არ გვინდა, რა ტავში ვიხლოთ, არ ვიყიდითო. რაკი საქმე ასე წავიდა, ადგნენ და მიჰყიდეს მამული მალაკნებს. ნასყიდ მამულზე მალაკნები ააშენებენ სოფელს და ამ გვარად შიგ შუაგულ კახეთში გაჩნდება პირველი რუსული სოფელი, რომელიც უეჭველია, იბარტყებს. რადგან ნაფარეული ციებცხელებიანია და დახაშმული, დარწმუნებული ვართ, რომ ახალ სოფლელებს პატრონი აღმოუჩნდება და მადლობებზე დაასახლებენ, რომ არ გაწყდნენ. ესეც რომ არ იყვეს, მალაკნები ჭკვიანები არიან და ციებცხელებას გაუმკლავდებიან.

ან კი ვინ ჩააგონებს კახელს, რომ მამულს უნდა ორი ხელით მოეხლაუწოს. კორესპონდენტი მწერს კახეთიდან ამ საგნის გამო შემდეგს : მთელი თელავის მაზრის მემამულენი მზად არიან გაჰყიდონ თავიანთი მამული ნახევარ ფასად, მაგრამ მყიდველი არსაიდანა სჩანს. აქაური გლეხი მიწის შეძენას არა ფიქრობს, ვინაიდან დაარწმუნეს, რომ მიწა მიეცემა უსასყიდლოდ, რის გამო სდგას და შეჰყურებს იმ ბედნიერ მომავალს, რომელსაც საშვილიშვილოდ დარჩება კახეთის არემარე. მემამულეები მოიშორებენ თავიდან მიწებს, ავად იქნება თუ კარგად, მხოლოდ ჩვენი გლეხი კი დარჩება უმიწოდ.. ერთი სოფლის გლეხები ამბობენ, რომ ეს მემამულეებისაგან მამულებს შეისყიდის მტავრობა და ეს უკანასკნელი ჩვენ დაგვითმობს დესეტინას ექვს შაურადაო, მწერს ჩემი კორესპონდენტი. თუ ამ გზით გავიარეთ, უეჭველია, ჩვენი ტერიტორია მალე დაიფუყება და საქართველოს ნიადაგზე ისე აჭრელდება სხვა და სხვა ტომთა და ერთა სოფელ-დაბანი, რომ თვით დახელოვნებული ეთნოგრაფი, განსვენებული ლ.ზაგურსკი რომ წამოდგეს საფლავიდან, ვეღარ იცნობს აქაურობას და დაიკვივლებს : ეს რა ქვეყანაა - საქართველოა, თუ ეთნოგრაფიული გამოფენაო.

კახელებს სანუგეშოდ შეგვიძლიან ესეცა ვთქვათ. ბორჩალოს მაზრაში არის პატარა სოფელი მიჯა, ესე 60-70 კომლიანი. ეწირა მამაპაპიდან საიჯაროდ 20 დესეტინა სახნავი. მემამულე თავადი გაკოტრდა, მამული საგლეხო ბანკმა შეიძინა და შემდეგ ნაყიდი, მიჯელების ნაჭერი, მიჯელებს კი არ მიჰყიდა, როგორც სამართალი მოითხოვდა, არა, მეზობელ სოფელ დალლარს (ბინადრობს თორმეტიოდე ელი თათარი) დაუმტკიცა. საბუთი ? ესა სთქვეს, მიჯელები ბევრნი არიან, მაგათ ორასი დესეტინა პირს ვერ მოსწმენდავს, ათასი დესეტინაც არ ეყოფათ, ხოლო დალლარელები დაუპურდებიანო. პირველად მესმის, რომ უმცირესობის ინტერესს ჩაენთქას ინტერესი უმრავლესობისა, მაგრამ როცა ჯერი ქართველებზე მიდგება ხოლმე, ყველაფერი შესაძლებელია. ეხლა მიჯელები დაწრწიან და არზებს ჰგზავნიან აქეთ-იქით.